

Asia: VN/2575/2021

Luonnos hallituksen esitykseksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain, terveydenhuoltolain sekä korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Vastaajataho:

Sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymä tai yhteistoimintaelin

Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistaminen

1a) Hyvinvointialueen olisi esityksen mukaan yhdessä alueensa kuntien kanssa muodostettava *alueellinen opiskeluhuollon yhteistyöryhmä*. Onko ehdotus mielestänne tarkoituksenmukainen kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön varmistamiseksi?

Kyllä [Ehdotus on kannatettava ja edistää osaltaan yhdenvertaista ja laadukasta opiskeluhuollon järjestämistä alueella. Yhteistyön tekeminen kuntien kanssa välttämätöntä huomioiden myös kuntien vastuut ja velvoitteet oppilas- ja opiskelijahuollon osalta]

1b) Millä taholla tulisi käsityksenne mukaan olla vastuu alueellisen opiskeluhuollon yhteistyöryhmän muodostamisesta?

Hyvinvointialueella [Luontevaa, että alueellisella toimijalla on vastuu alueellisen yhteistyöryhmän perustamisesta, vaikka kunnilla säilyykin merkittävä rooli edelleen opiskeluhuollon järjestämisessä onnistuneesti. Vastuun kirjaaminen selkeästi yhdelle taholle edistää myös kansallista toimeenpanoa.]

2) Kunnan tai useamman kunnan yhdessä tulisi laatia opiskeluhuollon toteuttamiseksi *kunnan opiskeluhuoltosuunnitelma*, joka liitettäisiin lastensuojelulain (417/2007) 12 §:n mukaiseen kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Onko esitys mielestänne tarkoituksenmukainen?

Kyllä [Tärkeää, että kuntien yhteistyö nostettu esiin. Yhtenäiset suunnitelmat edistävät myös alueellista yhteistyötä ja yhteensovittamista]

3) Hyvinvointialueella tulisi olla *alueellinen opiskeluhuoltosuunnitelma*. Se valmisteltaisiin alueellisessa opiskeluhuollon yhteistyöryhmässä ja hyväksyttäisiin hyvinvointialueen aluevaltuustossa. Alueellinen

opiskeluhooltosuunnitelma liitettäisiin lastensuojelulain 12 §:ssä tarkoitettuun alueelliseen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Huomioitanne esityksestä?

Perusperiaate kannatettava. Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista saattaa opiskeluhooltosuunnitelmaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoin aluevaltuutson hyväksyttäväksi. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma muodostaa strategisen asiakirjan, johon luontevasti kytkeytyy tämä suunnitelman osaksi. Opiskeluhooltosuunnitelman hyväksyminen hv-alueen hallituksessa olisi riittävää. Lisäksi tulisi täsmentää sitä, miten opiskeluhooltosuunnitelma tarkentuu suhteessa neuvola-asetuksen toimintaohjelman laatimisvelvoitteisiin. Nyt toimintaohjelmissa huomioitu myös koulu- ja opiskeluterveydenhuolto. Neuvola-asetusta ja ohjeistuksia tulee täsmentää, jottei päällekkäistä työtä tehdä. Lisäksi huomioitava, että vaatimukset toimintaohjelman hyväksymisen ja opiskeluhooltosuunnitelman hyväksymismenettelyn osalta ovat yhteneväisiä.

4) Mikäli esitys ei mielestänne riittävästi huomioi erilaisia opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä, kuten esimerkiksi ne, jotka toimivat useamman kunnan alueella tai yksityiset koulutuksen järjestäjät, millä tavoin muuttaisitte esitystä?

-

5) Hyvinvointialue järjestää opiskeluhohtopalvelut 1.1.2023 alkaen. Näettekö, että opetuksen tai koulutuksen järjestäjällä on yhdessä hyvinvointialueen kanssa edellytykset huolehtia oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaisesti siitä, että opiskeluhoollosta muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus?

Huomioitanne [Aikataulut ovat erittäin tiukat siitä huolimatta, että alueella soten ja opetuksen järjestäjien kesken on tehty paljon jo kehittämistyötä. Valmistelutyöhön olisi saatava allekoitua lisäresursseja. Erilaisten suunnitelmien valmisteluun tulisi olla siirtymäaika esim. vuoden 2023 loppuun saakka, jotta riittävä yhteensovitus kuntien ja hv-alueen välillä onnistuu. Kansallista tukea tarvitaan ministeröistä työlle.]

Opiskeluhoollon yksilökohtaisen työn kirjaaminen, rekisterinpito ja tietosuoja

6) Esityksessä täsmennetään opiskeluhoollon kirjaamiseen, rekisteröintiin ja tietojen salassapitoon liittyviä oppilas- ja opiskelijahuoltolain säännöksiä. Huomioitanne esityksestä?

Esitys on tavoitteineen perusteltu ja tarpeellinen. Se edistää yhdenmukaisen toiminnan lisääntymiseen oppilas- ja opiskelijahuollossa kirjaamisen, rekisteröinnin ja salassapitosäännösten soveltamisen osalta. Lähtötilanne on hyvin heterogeeninen mm. tietojärjestelmäratkaisujen osalta. Tilanne heijastuu erityisesti siihen, millaista tietoa järjestelmistä saadaan ulos.

7) Miten arvioisitte esitysluonnosta tietosuojasääntelyn näkökulmasta?

-

8) Opiskeluhoollon siirtyessä hyvinvointialueelle tulee myös opiskeluhoollon psykologien ja kuraattorien kirjaamat asiakastiedot tallentaa valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittymisen määräaajoista säädetään laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä. Psykologien tietojen tallentaminen tulisi aloittaa heti hyvinvointialueiden aloittaessa. Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika on 1.9.2024. Arvioitko tarvittavien muutosten olevan mahdollisia näiden määräaikojen puitteissa?

Ei. Mikäli vastaatte ei, miten pitkän siirtymäajan arvioitte olevan tarpeellinen [Sosiaalihuollon ja kuraattorien liittymisvelvoitteen määräaika 1.9.2024 on perusteltu. Psykologien osalta tallentamiselle tulisi antaa siirtymäaika vähintään 1.9.2023 asti tai mieluuten 1.1.2024 asti.]

Muut huomiot esityksestä

9) Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 16 §:n mukaan oppilaitoksen työntekijän tulee olla yhteydessä opiskeluhoollon psykologiin tai kuraattoriin, jos oppilaitoksen tai opiskeluhoollon työntekijä arvioi opiskelijan tarvitsevan opiskeluhoollon psykologi- tai kuraattoripalveluja. Esityksessä ehdotetaan, että yhteydenotto opiskeluhoolltopalveluihin koskisi psykologin ja kuraattorin palveluiden lisäksi myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palveluja. Yhteydenotto tapahtuisi jatkossa yhteisymmärryksessä oppilaan tai opiskelijan kanssa. Huomioitanne esityksestä?

Ehdotus on kannatettava kokonaisuudessaan ja terevydenhuollon lääkärin ja terveydenhoitajan palvelujen sisällyttäminen on tarpeen ja edistää yhdenmukaista toimintaa oppilas- ja opiskelijahuollossa. Pykälän käytännön soveltamiseen liittyy kuitenkin eräitä haasteita.

Miten ajatellaan oppilaitoksen työntekijän varmistavan sen, onko alaikäinen opiskelija riittävän kypsä antamaan suostumuksen?

Pohdintaa herättää oppilaitoksen työntekijän rooli, jonka yhteydenottoa opiskeluterveydenhuoltoon voi vaikeuttaa lapsen kielto-oikeus ja mahdollisesti vielä vanhempien yhteydenoton kieltäminen. Mikä on työntekijän lapselle antama tuki tuolloin? Luonnollisesti pyrkimys ottaa yhteys huoltajiin, mutta miten oppilaitoksen työntekijä kieltotilanteessa arvioi lapsen kypsyyttä päättää itse asioista, mikä laissa §18 on määritelty sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilölle (oppilashuoltolaki §18 Arvion vajaavaltaisen edun toteutumisesta tekee opiskeluhoollon henkilöstöön kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilö.)

10) Hyvinvointialue järjestää 1.1.2023 alkaen opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut, kouluterveydenhuollon sekä lukioiden ja ammatillisen koulutuksen opiskeluterveydenhuollon. Voimassa olevan oppilas- ja opiskelijahuoltolain 24 §:n mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaa ja kehittää yhteistyössä Opetushallituksen kanssa edellä mainittuja palveluja. Esityksen mukaan Opetushallitus ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisivat ja kehittäisivät yhdessä yhteisöllistä opiskeluhoolltoa ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi päävastuu edellä mainittujen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjauksesta ja kehittämisestä. Pidättekö esityksen mukaista ohjaus- ja kehittämisvastuun muutosta tarkoituksenmukaisena vai tulisiko Opetushallituksen ohjaus- ja kehittämisrooli säilyttää nykyisellään?

Kyllä, esitys on tarkoituksenmukainen [Hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ohjaus on tarkoituksenmukaista tulla yhden toimijan tahola. Yhteistyö opetushallituksen kanssa tulee kuitenkin olla tiivistä ja sen toteutumista tulee myös seurata. Opiskeluhoolltopalvelujen ohjauksessa tarvitaan monialaista osaamista. ja näkemystä opiskeluhoollon kokonaisuudesta. Erityisen tärkeää on jatkossa yhteensovittaa opetushallituksen ja THL:n osaaminen kansallisessa ohjaamisessa ja tuoda ohjaukseen mukaan mm. rakenteellisen sosiaalityön elementtejä.]

11) Mahdolliset muut huomionne esitysluonnoksesta?

Esitys perusteluineen on monilta osin hyvin kannatettava. HUolenaiheet liittyvät kuitenkin toimeenpaon valmisteluun ja yhteensovittamistehtävien laajuuteen. Lakiesitys tuo mukanaan paljon

toiminnan yhteensovittamistarpeita myös alueilla, joissa toimii jo ennestään integroitu sosiaali- ja terveydenhuolto. Esitykseen sisältyvät vaatimukset aikatauluineen ovat haasteellisia. Koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut ovat sivistystoimien alueellisesti yhteistyöstä huolimatta hyvin heterogeenisesti järjestettyjä ja yhteisen palvelumallin luominen vaatii aikaa ja panostuksia valmisteluresursseineen.

Kouluterveydenhuolto jää myös kokonaisarvioinnin perusteella liian vähällä huomiolla, eikä muodosta kuraattori- ja koulupsykologipalvelujen rinnalla esityksessä optimaalista kokonaisuutta. Arjen käytännöissä tämä korostuu tällä hetkellä erityisesti lasten ja nuorten mielenterveysongelmien hoidossa. Yhteisöllisen työn rinnalla tarvetta on lisääntyvässä määrin yksilölliselle työlle tukikäynteineen. Miksei kouluterveydenhuollon sisällön osalta tule muutoksia pykälään 16? Nykymuotoisena sisältö painottuu ongelmien tunnistamiseen, muttei tosiasiallisesti velvota lapsen oikeuksien mukaisesti siihen, että kouluterveydenhuollon toimijoilla on mahdollisuus myös käyttää osaamistaan oppilaiden auttamiseksi. Lasten ja nuorten mielenterveyden ongelmien varhainen hoito kouluterveydenhuollossa olisi inhimillistä ja kustannustehokasta. Terapiat etulinjaan- hanke kouluttaa kouluterveydenhoitajia lasten ja nuorten mielenterveyshäiriöiden matalan kynnyksen interventioissa (IPC ja Coolkids). Onko tosiaan tarkoituksenmukaista jättää tällaisen kehityksen tukeminen pois lainsäädännöstä?

Forsberg Mika
Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä - Päijät-Hämeen
hyvinvointikuntayhtymä